

OPPIA RUOTSISTA: MAAHANMUUTTAJAÄITIEN VANHEMPAINVAPAAN KÄYTTÖ

Tausta

Suomen perhevapaita koskevassa keskustelussa viitataan usein Ruotsiin. Ruotsissa vanhempia kannustetaan voimakkaasti yhdistämään työ ja perhe-elämä. Vanhempainvapajärjestelmä luo vahvoja kannusteita työskennellä ennen lastensaantia, mikä on kasvattanut äitien työvoimaosuutta ja vähentänyt lapsiköyhyyttä. Naisille, jotka eivät ole vakituksessa työsuhteessa ennen lapsen syntymää, järjestelmällä voi kuitenkin olla kielteisiä seurauksia.

Tämä tutkimus keskittyy maahanmuuttajaäitien vanhempainvapaan käyttöön. Tarkastelemme sekä eroja vanhempainvapaan käytössä kantaväestöön kuuluvien äitien ja maahanmuuttajaäitien välillä että näiden erojen yhteyttä työmarkkinoille kiinnittymiseen.

Vanhempainvapaa Ruotsissa

Ruotsissa asuvat vanhemmat ovat oikeutettuja jokaisesta lapsestaan 480 vanhempainvapaapäivään, joilta maksetaan päivärahaa. 390 päivän ajan päiväraha on ansiosidonnaista ja suuruudeltaan 80 % aiemmista ansioista. 90 päivältä maksetaan kiinteää päivärahaa.

Vanhempien on mahdollista pitää vanhempainvapaata aina siihen asti, kun lapsi täyttää 8 vuotta (12 vuotta vuodesta 2014 lähtien). Ensimmäisten 18 kuukauden aikana on mahdollista yhdistää vanhempainpäivärahopäiviä ja ei-korvattua vapaata. Suurin osa vanhempainvapaista käytetään lapsen 3 ensimmäisen elinvuoden aikana.

Vanhempainvapaapäivät jaetaan puoliksi vanhempien kesken, mutta päiviä voi siirtää vanhemmalta toiselle. Vuodesta 2016 lähtien vapaasta on kuitenkin varattu 3 kuukautta kummallekin vanhemmalle, eikä näitä päiviä voi siirtää toiselle. Tutkimusperiodin aikana tällaisia korvamerkittyjä kuukausia oli 1 vuoteen 2002 asti ja 2 sen jälkeen.

- Ruotsissa asuvat maahanmuuttajaäidit käyttävät lapsen ensimmäisenä elinvuonna vanhempainvapaata enemmän kuin kantaväestöön kuuluvat äidit.
- Maahanmuuttajanaisten on vaikeampi hyödyntää vanhempainvapaan joustoa.
- Vanhempien oikeuksista ja etuuksista kertovaa viestintää on syytä kehittää, jotta tieto tavoittaa kaikki Ruotsissa oleskelevat vanhemmat.
- Myös työmarkkinoiden ja perhepolitiikan väliseen vuorovaikutukseen tulee kiinnittää huomiota.

Maahanmuuttajien ja kantaväestön erot suuria

Maahanmuuttajavanhempien ja kantaväestöön kuuluvien vanhempien välillä on yhä merkittäviä eroja vanhempainvapaiden käytössä.

Keskeinen syy näihin eroihin ovat maahanmuuttajien vaikeudet työmarkkinoilla: pienemmät tulot tarkoittavat myös pienempiä etuuksia. Toisaalta työttömiä vanhempia sosiaalitoimi saattaa kannustaa käyttämään kaikki vanhempainvapaat ennen työttömyysetuuksien tai muun sosiaaliturvan hakemista. Se taas rajoittaa mahdollisuuksia hyödyntää vanhempainvapajärjestelmän joustoja.

Ruotsissa maahanmuuttajaäidit käyttävät lapsen ensimmäisen vuoden aikana enemmän vanhempainvapaata kuin kantaväestöön kuuluvat äidit. Sen sijaan kantaväestöön kuuluvat äidit käyttävät runsaasti vanhempainvapaapäiviä lapsen toisena elinvuotena.

Maahanmuuttajien välillä myös selkeitä eroja

Maahanmuuttajaväestön sisällä on kuitenkin paljon vaihtelua. Ensimmäinen erottava tekijä on maassa asumisen kesto. Pitkään Ruotsissa oleskelleet käyttävät vanhempainvapaata kantäväestöön kuuluvien tavoin.

Toinen erottava tekijä on maahanmuuttajan syntyperä, joka on vahvasti yhteydessä maahanmuuton syyhyn. Todennäköisesti vaihtelua selittääkin se, että pohjoismaalaiset naiset muuttavat Ruotsiin tavallisesti työn perässä, kun taas muualta lähtöisin olevat ovat muuttaneet maahan perhesyistä tai pakolaisina.

Ryhmän sisäiset erot saattavat johtua myös tiedon puutteesta: kaikilla maahanmuuttajilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa vanhempainvapaasäädöksistä tai tarjolla olevasta taloudellisesta tuesta. Erityisesti tietoa tarvittaisiin erilaisista mahdollisuuksista vapaan joustavaan käyttöön.

Työmarkkina-asetella keskeinen merkitys

Kun äitien työmarkkina-asetella otetaan huomioon, ryhmien väliset erot pienenevät. Sekä kantäväestöön kuuluvat että maahanmuuttajaäidit käyttävät yleensä vain vähän vanhempainvapaapäiviä. Syyt saattavat kuitenkin poiketa kantäväestön ja maahanmuuttajien välillä.

Kantäväestöön kuuluvien äitien vähäinen vanhempainpäivärahopäivien käyttö liittyy todennäköisesti taloudellisiin syihin: jos pariskunnan tulot ovat suuret, naisen on helpompi pidentää vanhempainvapaakauttaan yhdistämällä päivärahaan oikeuttavia vanhempainvapaapäiviä ja päivärahatonta vanhempainvapaata.

Lisätietoja: Eleonora Mussino (eleonora.mussino@sociology.su.se ja Ann-Zofie Duvander (ann-zofie.duvander@sociology.su.se), Tukholman yliopisto

Pohjautuu tutkimusartikkeliin: Mussino, E. ja Duvander, A-Z. (2016). Migration background and parental leave uptake in Sweden. Online article of N-IUSSP.

Maahanmuuttajaäideillä päivärahopäivien vähäinen käyttö kertoo kuitenkin todennäköisesti lyhyestä vanhempainvapaasta tai siitä, että äidillä ei ole varaa pitää vanhempainvapaata. Maahanmuuttajanaisten on vaikeampi hyödyntää vanhempainvapaan joustoa. Heidän tilanteensa on siis heikompi kuin kantäväestöön kuuluvilla äideillä. Syyinä on erityisesti huonompi työmarkkina-asetella.

Tieto ei aina tavoita maahanmuuttajia

Maahanmuuttajanaiset käyttävät usein runsaasti vanhempainvapaapäiviä lapsen ensimmäisenä elinvuotena ja vähemmän toisena. He hyödyntävät vanhempainvapaan joustoa vähemmän kuin muut naiset. Tulos osoittaaakin, että vanhempien oikeuksia ja etuuksia koskevaa viestintää on syytä kehittää, jotta tieto joustomahdollisuuksista tavoittaa kaikki Ruotsissa oleskelevat vanhemmat.

Työmarkkinoille osallistuminen on ratkaisevan tärkeää niin vanhempainvapaiden käytölle kuin integraatiolle ylipäättään. Se myös lisää mahdollisuuksia hyödyntää perhe-etuuksia tehokkaasti. Työmarkkinoiden ja perhepolitiikan väliseen vuoro-vaikutukseen onkin tarpeen kiinnittää huomiota.

Näin tutkimus tehtiin

Tutkimuksessa on mukana 23 992 äitiä, jotka ovat saaneet lapsen joulukuussa vuosien 1997–2004 aikana. Analyysit perustuvat väestörekisteriaineistoon, joka kattaa Ruotsissa asuvan väestön. Se sisältää tiedot kaikista väestötapahtumista (syntymät, kuolemat, avioliitot, avioerot, maahan- ja maastamuutto sekä maansisäinen muuttoliike). Lisäksi käytettiin vuositasoisia tietoja koulutustasosta, tuloista, työmarkkinoille kiinnittymisestä ja sosiaaliturvaetuuksista.

Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA)
Strategisen tutkimuksen konsortiohanke
Suomen Akatemia
www.utu.fi/tita

